

Europos regionų komiteto nuomonė „Tvarių seniūnijų ir mažų bendruomenių kūrimas. Aplinkos politika žemesniu nei savivaldybių lygmeniu“

(2020/C 141/07)

Pranešėjas: Gaetano ARMAO (IT/EPP), Sicilijos regiono pirmininko pavaduotojas ir ekonomikos ministras

POLITINĖS REKOMENDACIJOS

EUROPOS REGIONŲ KOMITETAS

A. Tvarios seniūnijos ir mažos bendruomenės

1. palankiai vertina JT darnaus vystymosi tikslų (DVT) integracinį pobūdį ir visų pirma 11-ąjį tikslą „Tvarūs miestai ir bendruomenės“, kuriuo raginama padaryti gyvenamąsias vietas „įtraukiomis, saugiomis, atspariomis ir tvariomis“;
2. norėtų pabrėžti pagrindinį demokratinio ir įtraukaus daugiapakopio valdymo vaidmenį bendradarbiaujant visiems lygmenims, įskaitant, kai tikslinga, ir žemesnį nei savivaldybės lygmenį, kai egzistuoja skirtingi modeliai ir subjektai, turintys daugiau ar mažiau oficialiai įtvirtintas struktūras, kompetencijas ir išteklius; jų įtraukimas į daugiapakopį valdymą gali būti labai naudingas kuriant ir veiksmingai įgyvendinant politikos priemones bei užtikrinant pačios demokratinės sistemos teisėtumą; pažymi, kad tai ypač pasakytina apie politiką tose srityse, kuriose reaguojama į piliečiams didelį susirūpinimą keliančius klausimus ir kuriose tiek iššūkiai, tiek politinis atsakas daro didelę įtaką piliečių gyvenimui, pavyzdžiui, aplinkosaugos ir klimato kaitos srityse;
3. atkreipia dėmesį į daugelį pastangų skatinti tvarias bendruomenes, o tam reikia pokyčių visuomenėje siekiant spręsti naujų formų socialinės, ekonominės ir aplinkos nelygybės keliamas problemas. Tai – ES miestų darbotvarkė ir jos partnerystės, Leipcigo tvariųjų Europos miestų chartija, Olborgo chartija ir išsipareigojimai, Baskų deklaracija, Naujoji miestų darbotvarkė ir daugelis kitų;
4. atsižvelgdamas į 2015–2020 m. RK 1-ąjį prioritetą „Darbo vietų kūrimas ir tvarus ekonomikos augimas miestuose ir regionuose siekiant užtikrinti geresnę piliečių gyvenimo kokybę“, ragina propaguoti tvarių bendruomenių idėją, apimančią visą tų bendruomenių teritoriją, ir užtikrinančią, kad neturtingesnėms teritorijoms taip pat būtų suteiktos būtinos galimybės kurti tvarius sprendimus;
5. mano, kad tvarių bendruomenių idėja turėtų būti įgyvendinama siekiant paskatinti skurstančių ar pažeidžiamų gyvenamųjų rajonų atkūrimą susiejant socialinius ir aplinkos tikslus, kaip nurodoma RK nuomonėje „Septintoji bendroji aplinkosaugos veiksmų programa: dėmesys darniems miestams“;
6. atkreipia dėmesį į RK nuomonę „Aštuntosios aplinkosaugos veiksmų programos rengimas“, kurioje siekiama užtikrinti, kad ES aplinkos politikoje būtų atsižvelgta į visų tipų bendruomenių poreikius;
7. mano, kad sėkmingas daugelio ES ir nacionalinių aplinkos politikos priemonių įgyvendinimas priklauso nuo to, ar žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenės prisiima už jas atsakomybę ir dalyvauja jas įgyvendinant;
8. tvirtina, kad svarbių aplinkos ypatumų galima rasti savivaldybės ir žemesniu nei savivaldybės lygmenimis. Aplinkos apsaugos uždaviniai gali turėti specifinių padarinių įvairiems žemesnio nei savivaldybės lygmens teritoriniams vienetams; pabrėžia, kad todėl svarbu kiekviename lygmenyje plėtoti holistinius metodus, kuriais būtų tinkamai atsižvelgiama į labiau lokalizuotas ir (arba) diferencijuotas situacijas, kurioms gali prireikti konkrečių sprendimų ir veiksmų;
9. pažymi, kad žemesnio nei savivaldybių lygmens dalyvavimu turi pasirūpinti už jį atsakingos valstybių narių valdžios institucijos. Kompetentingoms vietos ir regionų valdžios institucijoms tenka svarbi atsakomybė už visą savo teritoriją ir to reikėtų paisyti; ragina aktyviai įtraukti žemesnį nei savivaldybių lygmenį į aplinkos politikos įgyvendinimo procesą ir jį remti bei sudaryti vietos gyventojams sąlygas didinti savo bendruomenių tvarumą;

10. pripažįsta, kad šių tipų bendruomenėms apibūdinti naudojami įvairūs terminai, be kita ko, gyvenvietė, seniūnija, rajonas, apylinkė, miesto dalis, kaimas, parapija, miesto rajonas ir kt. Jais gali būti vadinami administraciniai vienetai arba administracinio vaidmens neatliekančios bendruomenės. Todėl šioje nuomonėje joms apibūdinti atitinkamai vartojama sąvoka „žemesnis nei savivaldybės lygmuo“;

11. patvirtina, kad mažų bendruomenių egzistavimo aplinkybės yra labai įvairios: nuo miesto iki kaimo, nuo tankiai apgyvendintų iki retai apgyvendintų, nuo turtingų iki skurdžių teritorijų;

12. ypač pabrėžia, kad būtina atsižvelgti į specifines teritorijų aplinkybes, dėl kurių kyla ypatingų aplinkosaugos iššūkių. Dėl atokumo šios teritorijos kartais pasižymi unikaliomis gamtos ypatybėmis, dėl kurių jos tampa ypač svarbios ekologiniu požiūriu:

- a. pavyzdžiui, mažos salos gali būti fiziškai atskirtos nuo likusių bendruomenių, kurioms jos priklauso, o tai apsunkina paslaugų prieinamumą ir dalyvavimą priimant sprendimus, lemia didelę priklausomybę nuo išorės išteklių ir menką administracinį savarankiškumą. Reikėtų skatinti ir plėsti bendradarbiavimą su RK Salų regionų tarpregionine grupe, taip pat su kitais tinklais, pavyzdžiui, „Švari energija ES saloms“, Europos mažų salų federacija, Europos mažų salų tinklu ir veikla, vykdoma pagal naujai sukurtą koncepciją „Viduržemio jūros salos“;
- b. retai apgyvendintos ir nepakankamai apgyvendintos vietovės dažnai yra labai nutolusios nuo likusios savivaldybės. Reikėtų skatinti ir plėsti bendradarbiavimą su esamais tinklais, pavyzdžiui, Retai apgyvendintų šiaurinių vietovių tinklu (angl. *Northern Sparsely Populated Areas network*), Retai apgyvendintų pietinių vietovių tinklu (angl. *Southern Sparsely Populated Areas network*) ir „Euromontana“;
- c. žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenės, esančios vietovėse, kurioms būdingi tam tikri geografiniai ypatumai, pavyzdžiui, kalnų ar ežerų vietovės;

13. pripažįsta mažų savivaldybių svarbą, tačiau pabrėžia, kad šioje nuomonėje dėmesys sutelkiamas į įvairius iššūkius patiriančias žemesnio nei savivaldybės lygmens mažas bendruomenes. Tokios bendruomenės gali neturėti i) išrinktųjų atstovų, kurie stebėtų projektų poveikį aplinkai ir užtikrintų atitiktį ES aplinkos teisės aktams; ii) viešosios erdvės, kurioje galėtų aptarti dalyvavimą ES projektuose ar veikloje arba kaip įgyvendinti ES politiką vietos lygmeniu ir iii) biudžeto, kad galėtų padengti bent minimalias išlaidas arba apmokėti technines konsultacijas apie tai, kaip gauti ES paramą;

14. atkreipia dėmesį į žemesnio nei savivaldybės lygmens institucinių formų įvairovę, įskaitant oficialias valdžios įstaigas, bet jomis neapsiribojant, kitas valdžios institucijų arba bendradarbiaujant su jomis organizuojamas dalyvavimo formas, taip pat vietos komitetus ir aktyvistų grupes;

15. pabrėžia, kad žemesnis nei savivaldybių lygmuo, būtent dėl didelės organizacinių struktūrų įvairovės valstybių narių teritorijose ir dažnai neformalesnio organizavimo būdų, suteikia daug galimybių išbandyti dalyvaujamuosius ir demokratinius metodus plėtojant naujas įtraukimo ir komunikacijos formas (pvz., seniūnijų bendruomenės, kaimo komitetus, dalyvaujamasias dirbtuves ir forumus); primena, kad su aplinka ir klimato kaita susijusi veikla turi didžiulį potencialą telkti piliečius;

16. pripažįsta mažose bendruomenėse veikiančių savanoriškų piliečių organizacijų, susibūrusių į vietos asociacijas ir komitetus, vaidmenį. Jų tikslas – spręsti konkretų aplinkosaugos klausimą arba apskritai skatinti tvarias iniciatyvas. Nors šios grupės gali sutelkti išteklius, įgūdžius, energiją ir motyvaciją, vietos ir regionų valdžios institucijos gali atlikti labai svarbų vaidmenį jas įgalindamos ir joms suteikdamos techninę ir finansinę paramą bei reguliariai teikdamos konsultacijas;

B. Aplinkos politikos stiprinimo žemesniu nei savivaldybės lygmeniu būdai

Įvairios taikymo sritys

Išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas

17. atkreipia dėmesį į tai, kad žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenės paprastai pirmiausiai patiria aplinkos apsaugos problemų, pavyzdžiui, oro kokybės ar triukšmo, poveikį, tačiau jos neturi įtakos sprendimams dėl transporto ir judumo, ir pažymi, kad šių problemų pasiskirstymas įvairiose teritorijose yra nevienodas. Labai svarbu, kad duomenys, surinkti taikant aplinkos stebėsenos mechanizmus, būtų išskaidyti žemiau savivaldybės lygmens, nes taip būtų galima numatyti tikslines priemones ir sprendimus;

18. pritaria tam, kad žemesniam nei savivaldybės lygmeniui ir, konkrečiai, saloms, būtų parengta nuosekli gairių sistema, susijusi su klimato kaitos švelninimu, sudarant palankesnes sąlygas pereiti prie švarios energijos iš atsinaujinančių šaltinių. Pavyzdžiu galėtų būti Salų pakto įtraukimas į Merų paktą dėl klimato ir energetikos. Kartu galėtų būti įgyvendinamos ir esamos iniciatyvos, kaip antai iniciatyva „Švari ES salų energija“ ir pagal Interreg programą įgyvendinamas projektas „Climate Active Neighbourhoods“;

Gamtos procesais paremtas vystymasis

19. ragina į natūralių gamtinių zonų, kurios dažnai nesutampa su savivaldybių ribomis, priežiūrą įtraukti mažas bendruomenes (visų pirma salose, kalnų arba kaimo vietovėse). Tai gali padidinti vietos lygmens atsakomybę už su aplinka susijusius sprendimus ir sumažinti konfliktų atvejus tokiais klausimais kaip žemės naudojimas. Dalyvavimas gali dar labiau padidinti informuotumą apie saugomų natūralių gamtinių zonų socialinę ir ekonominę naudą, nesvarbu, ar tai būtų „Natura 2000“ teritorijos, ar kitos;

20. remia žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenių vaidmenį įgyvendinant Gamtos procesais paremtus sprendimus, įskaitant žaliuosius koridorius ar žaliąsias juostas, medžių sodinimą miestuose ir natūralias gamtines zonas priemiesčiuose. Šiomis pastangomis reikėtų sudaryti lygias galimybes naudotis gamta ir jos teikiama nauda žmonių sveikatai, klimato pokyčių švelninimui ir prisitaikymui prie jų bei atsparumui apskritai žmonėms ir gamtai kylantiems pavojams;

Žiedinis vystymasis

21. ragina atsakingas valdžios institucijas teikti tikslią techninę paramą mažoms bendruomenėms, kad jos galėtų tvariai tvarkyti nuotekas ir atliekas, spręsti jūrų ir pakrančių taršos problemą taikant nulinio atliekų kiekio strategijas ir propaguoti esamas iniciatyvas, pavyzdžiui, EBPO projektą, kuriuo remiami miestai ir regionai žiedinės ekonomikos srityje;

22. ragina parengti priemones, kuriomis būtų remiami novatoriški sprendimai socialinėje srityje žemesniu nei savivaldybių lygmeniu, pavyzdžiui, steigiamos grupės, kurios vietoje dalytųsi daiktais, tokiais kaip įrankiai, arba juos taisytų, suteikdamos galimybę gyventojams suremontuoti daiktus, kurie kitu atveju būtų išmesti;

Atsparus vystymasis

23. remia prisitaikymui prie klimato kaitos skirtas priemones mikroklimatui paveikti, ypač tankiai gyvenamuose miestų rajonuose. Tai gali būti ir nebrangūs sprendimai, ir sudėtingesni seniūnijos lygmens projektai, kaip antai pastatų atjungimas nuo kanalizacijos sistemų, siekiant pagerinti paviršinių nuotekų (lietaus vandens) tvarkymą. Tokios priemonės, kai mažinama ypatingos svarbos infrastruktūros apkrova, gali padėti didinti žemesnio nei savivaldybių lygmens teritorijų, kurioms gresia gamtiniai pavojai, atsparumą;

24. ragina RK narius skatinti regeneracines maisto sistemas, kurios teiktų ekologinę, ekonominę ir socialinę naudą savivaldybės ir žemesnio nei savivaldybės lygmenimis (pvz., vietos mokyklų arba bendruomenių sodai, bendruomenių remiamas žemės ūkis ar naujoviški ūkininkavimo metodai);

25. atkreipia dėmesį į tai, kad tvarus turizmas skatina mažų bendruomenių augimą, kaip pabrėžiama Europos Parlamento tyrimų tarnybos informaciniame pranešime „Retai ir nepakankamai apgyvendintos vietovės“ (angl. *Sparsely populated and under-populated areas*) ir ankstesnėse RK nuomonėse dėl turizmo ⁽¹⁾ ir kultūros paveldo ⁽²⁾;

Teisingas ir į žmones orientuotas vystymasis

26. primygtinai ragina ES pripažinti įvairių ir novatoriškų formų dalyvaujamosios demokratijos vaidmenį skatinant tvarias bendruomenes, visų pirma, žemesnio nei savivaldybių lygmens. Šį potencialą būtų galima dar labiau sustiprinti aiškiai atsižvelgiant į demokratiškus naujovių aspektą susijusiose ES aplinkos politikos priemonėse arba teikiant ES paramą projektų įgyvendinimui;

27. atkreipia dėmesį į sėkmingas ir ilgalaikes pastangas, kurių imamasi pagal „Vietos darbotvarkę 21“ (LA21). Jos yra atspirties taškas žemesnio nei savivaldybių lygmens įtraukimui į aplinkos politiką. Per pastaruosius dešimtmečius LA21 iniciatyvos padėjo vietos valdžios institucijoms įgyvendinti vietos tvarumo strategijas ir veiksmus dalijantis metodais, priemonėmis ir geriausia patirtimi;

⁽¹⁾ NAT-VI/009 (OL C 185, 2017 6 9, p. 15).

⁽²⁾ SEDEC-VI/035 (OL C 361, 2018 10 5, p. 31).

Įvairių politikos procesų įgyvendinimas

Pripažinimas

28. yra tvirtai įsitikinęs, kad rengdama ir įgyvendindama savo aplinkos politiką ES turėtų atsižvelgti į konkrečius mažų ir žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenių poreikius ir indėlių;
29. siūlo nustatyti mechanizmus, kurie padėtų atsižvelgti į žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenių problemas RK rengiamose nuomonėse ir atkreipti į jas ES institucijų ir organų dėmesį, taip pat plėtoti glaudesnę bendradarbiavimą su atitinkamomis organizacijomis ir tinklais, kurie dirba su žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenėmis arba joms atstovauja;
30. ragina RK narius individualiai bendrauti su žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenėmis savo regionuose, dalytis savo patirtimi RK vykstančiose diskusijose ir panaudoti ją savo veikloje, ypač rengiant RK nuomones, organizuojant tarpusavio mainus ir galbūt Techninėje bendradarbiavimo aplinkos srityje platformoje (Aplinkos GD ir Europos regionų komitetas);
31. siekia RK prioritetuose laikotarpiu po 2020 m. pateikti aiškią nuorodą į žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenes;
32. atkreipia dėmesį į bendrą Sąjungos išipareigojimą remti socialinę, ekonominę ir aplinkos sanglaudą, visų pirma siekiant mažinti įvairių regionų vystymosi skirtumus (tiek salose, tiek žemyne) pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 174 straipsnį ir pabrėžia svarbų žemesnio nei savivaldybės lygmens vaidmenį šioje srityje;
33. siūlo apsvarstyti galimybę išplėsti internetinį Galių pasidalijimo portalą (angl. *Division of Powers*), prireikus įtraukiant papildomą kiekvienos susijusios valstybės narės skyrių, skirtą žemesnio nei vietos lygmuo subjektams. Pirmiausia reikėtų išanalizuoti jų vaidmenį aplinkos ir kovos su klimato kaita politikos srityse;
34. ragina Europos Komisiją apsvarstyti galimybę sukurti tvarios seniūnijos apdovanojimą siekiant skatinti vietos bendruomenes dalyvauti savo teritorijų valdyme ir organizuoti pavienius arba reguliarius renginius, skirtus skatinti bendravimą su mažomis bendruomenėmis, pavyzdžiui, kasmetinę „Europos tvarių kaimų ir seniūnijų dieną“;

Informuotumo didinimas

35. siūlo kitose ES institucijose ir organuose skatinti plačiau pripažinti žemesnio nei savivaldybių lygmens svarbą vietos aplinkos politikos srityje. Tai galėtų būti raginimas žemesni nei savivaldybių lygmenį įtraukti rengiant būsimus politikos dokumentus ir ES institucijoms bei organams peržiūrint esamas strategijas;
36. ragina didinti žemesnio nei savivaldybių lygmens informuotumą vykdant ES mokslinių tyrimų ir inovacijų projektus („Horizontas 2020“ ir „Europos horizontas“), taip pat bendradarbiaujant su Europos aplinkos agentūra (EAA) ir ES mokslinių tyrimų tarnybomis;
37. išipareigoja palaikyti dialogą su Europos Komisija, be kita ko, naudojantis Technine bendradarbiavimo aplinkos srityje platforma, siekiant užtikrinti, kad įgyvendinant konkrečią ES aplinkos politiką būtų tinkamai atsižvelgiama į mažas žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenes. Šis dialogas galėtų remtis esamomis Aplinkos generalinio direktorato ir kitų generalinių direktoratų pastangomis parengti mažoms bendruomenėms ir seniūnijoms skirtus rekomendacinius dokumentus ir priemones;

Informacijos teikimas ir sklaida

38. yra pasirengęs apsvarstyti galimybę RK interneto svetainėje pateikti medžiagą, susijusią su ES tinklais ir veikla, kuri ypač aktuali mažoms bendruomenėms, ir teikti informaciją apie tinklus, programas ir renginius bei kaupti susijusią medžiagą;
39. išipareigoja apsvarstyti, kaip būtų galima skatinti aplinkos apsaugos pasiekimų mažose bendruomenėse pripažinimą, pabrėžiant geriausias patirtis ir skatinant tvarių sprendimų sklaidą. Šiuo atveju būtų galima išanalizuoti galimybę tai susieti su esamomis pripažinimo sistemomis ir Europos lygmens apdovanojimais, atsižvelgiant į Europos žaliosios sostinės ir Europos žaliojo lapo, tinklo „Natura 2000“ apdovanojimų, apdovanojimo už permainingas skatinančius veiksmus ir Europos atliekų mažinimo savaitės apdovanojimų praktiką;

40. pabrėžia, kad svarbu aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenėse klausimą įtraukti į reguliarių ES lygmens renginių aplinkos klausimais, pavyzdžiui, Žaliosios savaitės, Europos atliekų mažinimo savaitės arba Europos regionų ir miestų savaitės, metines temas ar programas;

41. pritaria IRT naudojimui siekiant geriau susieti žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenes tarpusavyje ir su atitinkamomis jų vietos valdžios institucijomis taip skatinant demokratinę dalyvavimą ir sprendimų priėmimą;

Finansavimas

42. pabrėžia, kad svarbu sudaryti sąlygas žemesnio nei savivaldybės lygmens subjektams pasinaudoti ES finansavimo programomis. Kai kurios iš šių programų jau orientuotos į seniūnijų lygmenį, pavyzdžiui, programa URBACT, kuria skatinami Europos mainai ir mokymasis siekiant tvarios miestų plėtros. Atsižvelgdamas į tai, ragina rengti tinkamus mokymus žemesnio nei savivaldybių lygmens bendruomenių darbuotojams, kad ES lėšos būtų naudojamos veiksmingai;

43. mano, kad bendruomenės inicijuota vietos plėtra (BIVP) ir LEADER veiksmų grupės yra konkrečios priemonės siekiant geriau sutelkti ir įtraukti žemesnį nei savivaldybės lygmenį plėtojant ilgalaikį vystymąsi ir siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų;

44. ragina Europos Komisiją įvertinti, koks yra geriausias būdas užtikrinti, kad mažos bendruomenės galėtų prisidėti įgyvendinant ES finansuojamus projektus, kuriais skatinamas tvarumas žemesniu nei savivaldybės lygmeniu, ir gauti iš jų naudos. Tai būtų galima pasiekti: i) rekomendaciniuose dokumentuose ir vadovuose pateikiant konkrečias nuorodas į mažas bendruomenes, ii) rengiant ir skelbiant specialiai žemesnio nei savivaldybės lygmens bendruomenėms skirtus kvietimus pareikšti susidomėjimą ir (arba) darbo programas ir iii) supaprastinant ir racionalizuojant finansines ir tinkamumo taisykles siekiant skatinti ir palengvinti jų dalyvavimą (pavyzdžiui, skiriant papildomas garantijas), kad būtų galima remti visokeriopai darnią ES plėtrą (pagal SESV 174 straipsnį).

2020 m. vasario 12 d., Briuselis

*Europos regionų komiteto
pirmininkas*

Apostolos TZITZIKOSTAS
